

2

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรง
ในครอบครัว

รองศาสตราจารย์ สุดสงวน สุธีสร

การศึกษาความรุนแรงในครอบครัวเริ่มเกิดขึ้นในช่วงปี 1960 โดยเน้นไปยังการทำร้ายเด็ก และการศึกษาโดยส่วนใหญ่ก็มุ่งไปยังคุณลักษณะของบุคคลที่ทำร้าย ผลการศึกษาพบว่าความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยมากนัก และหากเกิดขึ้นก็เป็นเพราะปัญหาทางจิต (Psychopathology) ของบุคคลที่กระทำรุนแรง จนกระทั่งยุคต้นของทศวรรษ 1970 นักสังคมวิทยาเริ่มหันมาสนใจศึกษาความรุนแรงในครอบครัวในระดับที่กว้างขึ้น และผลการศึกษาที่สร้างความแปลกใจให้กับข้อค้นพบที่ว่าความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวเกิดขึ้นมากกว่าความรุนแรงที่ได้รับจากบุคคลภายนอกครอบครัว (Gelles and Strauss, 1979)¹ ทั้งๆ ที่บ้าน คือ สถานที่ที่ถูกมองว่าปลอดภัย แต่ความรุนแรงกลับเกิดขึ้นมากกว่าสถานที่อื่น

งานของ Gelles and Strauss (1979) ได้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวไม่ได้เป็นสถานที่ที่สงบราบเรียบ แต่ครอบครัวเป็นสถานที่ที่มีแนวโน้มในการเกิดความขัดแย้งมากสถาบันหนึ่ง ซึ่ง Gelles และ Strauss ได้เสนอเงื่อนไขด้านบริบทของครอบครัวที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ดังนี้ คือ

1. ช่วงเวลาที่อยู่ด้วยกันยาวนาน (time as risk) เนื่องจากในแต่ละวันสมาชิกครอบครัวเดียวกันจะใช้เวลาในการปฏิสังสรรค์กันวันละหลายชั่วโมง ดังนั้นโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวจึงมีมากกว่าสมาชิกในระบบสังคมอื่นๆ

2. ขอบข่ายของกิจกรรมและความสนใจที่กว้างและหลากหลาย (range of activities and interest) การปฏิสังสรรค์ของกลุ่มอื่นๆ มักมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ในขณะที่การปฏิสังสรรค์ของครอบครัว คลอบคลุมกิจการในหลายๆ ด้าน จึงมีเหตุการณ์ที่จะเกิดข้อขัดแย้งและไม่เป็นไปตามความหวังได้มากกว่ากลุ่มทางสังคมอื่นๆ เพราะไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างครบถ้วน

3. ความเข้มข้นของความเกี่ยวพัน (intensity of involvement) เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง เมื่อคนในครอบครัวคนหนึ่งทำอะไรผิดพลาด เราอาจจะรู้สึกเดือดร้อนใจมากกว่าคนที่คนนอกครอบครัวทำเรื่องเดียวกัน และอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งที่เป็นสาเหตุของความรุนแรงได้

4. กิจกรรมที่มีความขัดแย้งกัน (impinging activities) กิจกรรมในครอบครัวมีลักษณะของ zero sum กล่าวคือ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ อีกฝ่ายหนึ่งจะเสียผลประโยชน์ ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นจากการที่คนแต่ละคนอยากทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น คนหนึ่งต้องการดูภาพยนตร์ ในขณะที่อีกคนหนึ่งต้องการเล่นกีฬาหรือความขัดแย้ง อาจเกิดจากการที่แต่ละคนมีนิสัยความเคยชินแตกต่างกัน เช่น คนหนึ่งทิ้งของเกะกะในขณะที่อีกคนคอยตามเก็บ

5. สิทธิในการกำหนดพฤติกรรม (right to influence) สมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มักคิดว่าตนมีสิทธิในการที่จะกำหนดพฤติกรรมของกันและกัน ดังนั้นความรู้สึกไม่พอใจในพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งจึงเลยเถิดไปถึงขั้นพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอื่น ทำให้เกิดความไม่พอใจกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งขึ้นได้

6. ความแตกต่างทางด้านอายุและเพศ (age and sex discrepancies) การที่ครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคลต่างเพศ ต่างวัย ซึ่งมักจะมีโลกทัศน์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้ครอบครัวเป็นสถานที่ที่มีความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยา ระหว่างพ่อแม่และลูก

7. บทบาทที่ได้มาแต่กำเนิด (ascribed role) กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคทางเพศ กำหนดโดยสังคม โดยที่มีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางชีวภาพ ดังนั้นในสังคมที่เน้นความเสมอภาค การแบ่งแยกเพศในครอบครัวย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งได้ หรือในกรณีที่สามีไม่สามารถทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวตามที่สังคมกำหนดได้ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

8. ความเป็นส่วนตัวของครอบครัว (family privacy) ในหลายสังคม กฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้กลายเป็นเกราะป้องกัน ไม่ให้สังคมเข้าไปควบคุมแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว โดยเฉพาะระบบครอบครัวเดี่ยวในสังคม

อุตสาหกรรมเมืองเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ทำให้ไม่มีผู้ใดเข้าไปห้ามปราม ทำให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น

9. การเป็นสมาชิกกลุ่มโดยไม่สมัครใจ (involuntary membership) กล่าวคือ ในความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา นั้น มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ซึ่งก็คือ การที่สังคมคาดหวังให้บุคคลที่แต่งงานกันต้องอยู่ด้วยกันจนกระทั่งตายจากกัน รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้สามีภรรยาจำต้องอยู่ด้วยกัน เช่น การตอบสนองทางด้านอารมณ์ ด้านทรัพย์สินและกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือความไม่พอใจ การแก้ไขด้วยการหย่าร้างจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ทำให้คู่สมรสต้องทนอยู่ด้วยกันไป ความขัดแย้งก็จะมีมากขึ้นเรื่อยๆ

10. ระดับความเครียดสูง (high level of stress) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเดี่ยว มีลักษณะของความไม่มั่นคง กล่าวคือ ครอบครัวต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่สำคัญซึ่งเป็นไปตามวงจรชีวิตครอบครัว เช่น การเกิดการบรรลุนิติภาวะการล่วงเข้าวัยชรา การเกษียณ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของคนในครอบครัวอย่างมาก ครอบครัวจึงเป็นสถานที่ที่มีความเครียดมากกว่ากลุ่มสังคมอื่น ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย

11. ความรู้เกี่ยวกับประวัติชีวิตของกันและกัน (extensive knowledge of social biographies) เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวจะรู้ประวัติของกันและกันเป็นอย่างดี เช่น รู้ถึงความสามารถ จุดอ่อน จุดแข็ง ความชอบ ความไม่ชอบ ต่างจากการเป็นสมาชิกในระบบอื่นที่รู้จักกันอย่างผิวเผิน เมื่อเกิดความขัดแย้งจึงรุนแรงกว่าระบบอื่น เพราะสามารถโจมตีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของอีกฝ่ายได้ตรงจุด

จากลักษณะเฉพาะของครอบครัวทั้ง 11 ประการนี้ ทำให้ครอบครัวมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้สูงกว่ากลุ่มทางสังคมอื่นๆ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวจะนำไปสู่สถานการณ์ความรุนแรง ดังนั้น ความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ สำหรับการศึกในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรง 2 กลุ่มแนวคิดหลัก ได้แก่ 1) ทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม และ 2) ทฤษฎีทางสังคมวิทยาดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม (Psycho - Social Theory)

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนี้ ทฤษฎีของทางจิตวิทยาสังคมที่จะนำมาเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคม และอธิบายถึงการกระทำพฤติกรรมของบุคคลก็คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสังคม และทฤษฎีบทบาท

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

การเรียนรู้ทางสังคม คือ ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาคลินิก (Julian B. Rotter, 1982, pp. 1-2)² ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเริ่มต้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้การบำบัดรักษาทางใจ ทางบุคลิกภาพและทางจิตวิทยา ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญๆ จะมีดังนี้ คือ การเรียนรู้แบบลองผิดถูก (Trial and Error Learning) ของธอร์นไดค์ ซึ่งมีหลักสำคัญ คือ สิ่งเราหนึ่งๆ ย่อมทำให้เกิดการตอบสนองหลายๆ อย่าง จนพบวิธีตอบสนองที่ถูกต้อง บุคคลจะเลือกไว้ใช้ในคราวต่อไป การฝึกหัดหรือการกระทำซ้ำ (Practice) โดยมีหลัก คือ สิ่งใดที่คนเราฝึกทำการซ้ำบ่อยๆ เราย่อมทำสิ่งนั้นได้ดี ถ้าสิ่งใดที่ไม่ได้ทำบ่อยๆ ย่อมทำสิ่งไม่ได้เหมือนเดิม การปลูกฝังพฤติกรรมและการแก้ไขพฤติกรรมของสกินเนอร์ (B.F.Skinner) ซึ่งมีหลักว่าพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในเวลาต่อมา และถ้ากระทำการใดๆ ลงไปแล้วไม่ได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมนั้นๆ จะค่อยๆ หดไป และการเลียนแบบจากตัวแบบ เป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด เด็กอาจทำตามตัวแบบโดยไม่รู้สึกรู้สึกว่าถูกชักจูง โดยเฉพาะในเด็กเล็ก เพราะเด็กขาดความชำนาญและวิจารณญาณ จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้ง่าย โดยเฉพาะบิดามารดา ซึ่งอยู่ใกล้ชิด เด็กจะมีอิทธิพลต่อท่าทางและนิสัยใจคอของเด็ก โดยทั่วไปแล้วการเลียนแบบจากตัวแบบ จะขึ้นอยู่กับสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ 1. ลักษณะของตัวแบบ และ 2. ผลที่เกิดจากตัวแบบว่า การที่ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ นั้นมีผลเป็นเช่นไร

องค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Julian B. Rotter, 1982)³

1. ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาถึงบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม การศึกษาถึงบุคลิกภาพจะต้องมีการศึกษา

ถึงเหตุการณ์ความเป็นมาในอดีตของบุคคลนั้น

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาถึงบุคลิกภาพ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างใดๆ ในเรื่องต่างๆ เช่นทางด้านกายภาพชีววิทยา หรือทางด้านประสาทวิทยา ซึ่งเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์

3. ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม ซึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสม

4. ทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม แต่ไม่ทุกพฤติกรรมที่จะอธิบายถึงโครงสร้างบุคลิกภาพ พฤติกรรมที่สามารถอธิบายถึงโครงสร้างของบุคลิกภาพได้ ต้องเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับระดับการพัฒนาการของมนุษย์

5. ทฤษฎีการเรียนรู้ นั้น เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งประสบการณ์นั้นมีความเกี่ยวพันกัน หรือบุคลิกภาพมีความเป็นหนึ่ง (Unity) เช่น เอกลักษณะ

6. ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่อธิบายโดยโครงสร้างทางบุคลิกภาพ มีทิศทางที่กำหนดการไปให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทิศทางที่กำหนดพฤติกรรม คือ ผลของสภาพแรงเสริมการกระทำของบุคคล

7. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นการอธิบาย (Reinforcement) การเกิดขึ้นของพฤติกรรมของบุคคลไม่เพียงแต่เป็นผลมาจากธรรมชาติ หรือความสำคัญของแรงเสริมการกระทำ แต่เป็นเพราะบุคคลมีความคาดหวัง มีเป้าหมายที่จะไปให้ถึงความคาดหวังนั้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มีประโยชน์ในการเป็นตัวการกระทำ หรือพฤติกรรมของบุคคล โดยต้องพิจารณาว่าพฤติกรรมที่ปฏิบัติ ความคาดหวัง และค่านิยมในเรื่องเสริมการกระทำของบุคคล

พฤติกรรมที่ปฏิบัติ (Behavior Potential) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด พฤติกรรมนั้นอาจจะเกี่ยวข้องและการกระทำเพียงแรงเดียวหรือหลายแรงเสริมก็ได้

ความคาดหวัง (Expectancy) หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลจะกระทำอะไรก็ตามโดยมีแรงเสริมการกระทำหรือแรงกระตุ้นที่จะเกิดขึ้นในบทบาทของพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งในสภาพการณ์ที่ถูกกำหนดขึ้นโดยเฉพาะ

แรงเสริมหรือแรงสนับสนุนการกระทำ (Reinforcement Value) หมายถึง แรงกระตุ้นที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรม มีการกระทำ หรือมีความคาดหวัง แรงเสริมนี้อาจจะมาจากภายนอกก็ได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มีความสำคัญมากต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ ประสบการณ์ในอดีตมีส่วนสำคัญต่อการกระทำของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า เป็น แรงเสริมหรือแรงสนับสนุนการกระทำ บุคคลที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ คือ พ่อแม่ หรือผู้ที่รับผิดชอบเลี้ยงดูการพัฒนาร่างกาย และจิตใจเป็นเรื่องที่ต้องควบคู่กันไป มีรายงานการศึกษาวิจัยทางวิชาการหลายเรื่องพบว่า เด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น เด็กที่มีประสบการณ์จากครอบครัวในลักษณะที่ไม่ถูกต้องจะเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพ รวมทั้งทางด้านจิตใจด้วย จากที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่าการเรียนรู้ทางสังคมเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันระหว่างบุคลิกภาพและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบและความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกทารุณทางจิตใจ หรือไม่ได้รับความรักความอบอุ่น จะเติบโตขึ้นมาพัฒนาการทางกายที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน โดยจะศึกษาได้จากเด็กที่ถูกทอดทิ้งในโรงพยาบาลหรือตามสถานสงเคราะห์ต่างๆ นอกจากจะมีพัฒนาการทางกายที่ช้าแล้ว ยังรวมไปถึงพัฒนาการทางอารมณ์ ทางสติปัญญาและทางสังคมด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอธิบายพฤติกรรมความรุนแรงของบุคคล (Gelles and Straus, 1977 อ้างถึงใน เหมวรรณ เหมะนัค, 2533, น. 25)⁴ ว่าพฤติกรรมความรุนแรงเป็นปรากฏการณ์ที่ถูกเรียนรู้ ความรุนแรงเป็นผลผลิตของสถานการณ์เรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจัดเตรียมความรู้เกี่ยวกับการตอบสนองความรุนแรง และจิตใจที่เป็นผลการตอบสนอง เมื่อความรุนแรงเป็นสิ่งเหมาะสม นอกจากนั้น Straus, Gelles และ Steinmentz (เหมวรรณ เหมะนัค, 2533, น. 27)⁵ ได้ระบุว่า “ครอบครัวที่พ่อแม่ใช้การลงโทษมากและตบตีกันเสมอๆ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสามีภรรยา หรือพ่อแม่ใช้การลงโทษมาก และตบตีกันเสมอๆ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสามีภรรยา หรือพ่อแม่ที่ใช้ความรุนแรง แสดงว่าความรุนแรงถูกเรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง”

1.2 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

(Role) หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งความคาดหวังหรือตามที่แสดงจริง เพราะตามทฤษฎีนี้ บุคคลจะคุมเด็กอยู่ คือ ผู้ที่ถูกคุมอำนาจการลงโทษหรือให้รางวัลเอาไว้ กล่าวคือ เด็กจะรับเอกลักษณ์ของพ่อหรือไม่ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุดในบ้าน ทฤษฎีบทบาทมีความสำคัญต่อการเกิดการเรียนรู้ทางสังคม เพราะพ่อแม่คือตัวแทนที่ลูกจะเลียนแบบในการแสดงบทบาทและพฤติกรรมต่อไปในอนาคต ในทฤษฎีบทบาทนั้น จะมีผู้ที่กำหนดทฤษฎีไว้หลายทฤษฎีในเรื่องเกี่ยวกับบทบาท เป็นทฤษฎีของ Ralph Linton กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพจะเป็นผู้กำหนดบทบาทให้ ส่วนทฤษฎีของ Nadel กล่าวว่าบทบาทก็คือ ส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้ และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย ทฤษฎีของ Homanes กล่าวว่าบุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ และทฤษฎีของ Parsons กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน

บทบาทของพ่อแม่

พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีบทบาทสูงสุดในสถาบันครอบครัว และมีอิทธิพลต่อการสังคมประภคิตของเด็ก เพราะการปฏิบัติตามบทบาทของพ่อแม่มาจากสถานภาพ (Status) หรือตำแหน่ง เมื่อมีสถานภาพเป็นพ่อแม่ก็ต้องมีบทบาทมีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว สร้างความต้องการขั้นพื้นฐาน อบรม ขบวนการสังคมประภคิต เป็นต้น

ดังนั้น สามารถแบ่งบทบาทของพ่อแม่ต่อลูกได้ ดังนี้

1. บทบาทของพ่อแม่โดยระบบกฎหมาย ตามกฎหมายครอบครัว ซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญมาก เพราะควบคุมหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดของสังคม ซึ่งหน่วยย่อยที่สุด คือ ครอบครัว ดังนั้นกฎหมายจะระบุสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว ปี 2519 ว่า “บิดามารดาและบุตรต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ และต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

2. บทบาทของพ่อแม่โดยระบบสังคม บทบาทของพ่อแม่ในฐานะที่เป็นบุพการีเป็นปูชนียบุคคล ซึ่งเป็นบทบาทและสภาพการที่ถูกกำหนดโดยสังคม

2.1 บทบาทของพ่อแม่ในฐานะเป็นผู้ทำให้สถาบันครอบครัวพ่อแม่มีบทบาทเป็นตัวแทนต่อลูก ทั้งการกระทำ การแสดงออก การติดต่อสื่อสารทั้งใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด พ่อแม่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเจตคติ (Attitudes) ต่อลูก ดังนั้นสังคมก็คาดหวังให้พ่อแม่ประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับลูก เพื่อให้ลูกเติบโตไปเป็นคนที่มีศีลธรรมจรรยาดี

2.2 บทบาทพ่อแม่ในพุทธศาสนา ประเทศไทยถือได้ว่ามีผู้นับถือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักประจำชาติ ตามหลักพุทธศาสนา พ่อแม่ เป็นทิศเบื้องบนของลูก ซึ่งลูกให้ความเคารพเชื่อฟัง และยังได้กำหนดบทบาทของพ่อแม่ลูกในเรื่องการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนไว้ด้วย

หน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูก

1. จัดหาทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานหรือปัจจัย 4 ให้กับลูกเป็นการสนองความต้องการทางกายภาพ
2. ให้ความรัก ความอบอุ่น เป็นการสนองความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์
3. ปกป้องคุ้มครองให้ความปลอดภัย
4. เป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อเป็นแบบที่เหมาะสมเพื่อให้ลูกได้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมที่ถูกต้อง

บทบาทและหน้าที่ของพ่อแมดังกล่าวข้างต้น อาจเกิดปัญหาได้ถ้าเกิดความขัดแย้งและบทบาทขึ้น โดยเฉพาะบทบาทของพ่อแม่ต่อลูก ความขัดแย้งของบทบาทอาจเกิดขึ้นได้ เมื่อพ่อแม่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการทางกายและทางจิตใจให้กับลูกได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการเป็นตัวแปร เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อารมณ์ สังคมของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้ไม่ถูกต้องเหมาะสม ก็มีผลถึงลูก ลูกอาจจะขาดความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตใจ พ่อแม่บางคนทำร้ายลูก เกิดปัญหาการกระทำ หรือความรุนแรงในครอบครัวขึ้น

ซึ่งจะมีผลต่อจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก เพราะซิกมันด์ ฟรอยด์ (สงวน สิทธิลิขสิทธิ์ และคณะ, 2524)⁶ ความเชื่อมั่นว่า ประสบการณ์ในวัยเด็กตั้งแต่เกิดจนอายุประมาณ 5-6 ขวบ มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กมากที่สุด และบุคลิกภาพของผู้ใหญ่จะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ระยะนี้เป็นสำคัญ

2. ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

นักสังคมวิทยาหลายคน ได้ให้ความสนใจกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งคนโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าเป็นปัญหาส่วนตัว โดยทั่วไปแล้วในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนี้ทางสังคมวิทยาถือว่าเป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างใหม่ นักสังคมวิทยาสนใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นขบวนการที่ไม่มีวันจบสิ้นในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะความสัมพันธ์ทางสังคมนี้รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว เพื่อน ญาติ ฯลฯ ซึ่งรวมเป็นเครือข่ายทางสังคมและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลแต่ละคนเป็นอย่างมาก และเมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม มีนักวิชาการทางสังคมวิทยาหลายคน เช่น Gelles (1979), Straus Gelles and Steinmetz (1980)⁷ ได้ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เช่น วัฒนธรรมที่ยกย่องให้ผู้ชายเป็นใหญ่ ดังเช่น วัฒนธรรมของชาวอเมริกัน เป็นต้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำทฤษฎีทางสังคมวิทยามาอธิบายเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรง ดังนี้

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากร (Resource Theory) (สุดสงวน สุธีสร, 2540)⁸

นักสังคมวิทยาที่ให้ความสำคัญกับการแบ่งชนชั้นทางสังคม (Social Class) ที่เป็นที่รู้จักกันดีและได้รับการขนานนามว่า เป็นบิดาแห่งสังคมวิทยา คือ Karl Marx และ Max Weber ได้ให้ข้อคิดว่าการแบ่งชั้นทางสังคมเป็นผลของการที่สังคมนั้นๆ ให้ความสำคัญว่าใครจะครอบครองทรัพยากรมากกว่ากัน และสิ่งนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Relation) โดยนักสังคมวิทยาอีก 2 คน คือ Boel and Wolf ได้ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวในแง่อำนาจ และการใช้ทรัพยากรในครอบครัว อำนาจ คือ ความสามารถที่สมาชิกคนหนึ่งมีอิทธิพลต่อสมาชิก

คน อื่นๆ ในครอบครัว และทรัพยากรในครอบครัวต่ออะไรก็ตามที่สมาชิกในครอบครัว ได้จัดหามาให้คนอื่น ๆ เพื่อช่วยให้ได้ถึงเป้าหมายของความต้องการที่ได้ตั้งไว้ และผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัวยังได้แก่ สามี-ภรรยา คือ ผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวนั่นเอง แต่จะต้องเป็นอำนาจที่มีความสมดุลในตัวเองไม่มากเกินไปข้างใดข้างหนึ่ง แต่โดยทั่วไป สามีมักจะมีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัวยังได้แก่ สามี-ภรรยา เนื่องจากเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือเป็นผู้นำ ทรัพยากรมาให้ครอบครัวนั่นเองระบบของครอบครัวก็เช่นเดียวกัน ระบบอื่นๆ ทางสังคมถือเป็นระบบที่มีอำนาจแฝงอยู่และระบบของครอบครัวก็มีตัวบทกฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเช่นเดียวกัน เช่น การให้สิทธิแก่พ่อแม่ในการคุ้มครองดูแลลูก เราอาจจะใช้คำว่ากฎหมายนี้เป็นสิ่งบังคับจากภายนอก (Force) ก็ได้

นักสังคมวิทยาที่ให้ความสนใจเรื่องนี้ ได้แก่ Goode (1971 อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2540)⁹ Good อธิบายว่าทรัพยากรจากภายนอกมีความสำคัญต่ออำนาจของสมาชิกในครอบครัว เช่น ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความฉลาดอำนาจทางการงาน การเงิน การเมือง การมีเพื่อนฝูง ความรัก เป็นต้น และความแตกต่างของระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจ หรืออำนาจในการจัดหาทรัพยากรในครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ หรืออำนาจในการจัดหาทรัพยากรในครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมแตกต่างกันก็ส่งผลให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่างกันด้วย เช่น คนที่อยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ จะไม่สามารถจัดหาทรัพยากรภายนอกมาให้สมาชิกในครอบครัวได้ ทำให้เกิดมีสภาพทางอารมณ์และจิตใจที่คับข้องและมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสูงกว่าครอบครัวที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่า มีอำนาจในการจัดหาทรัพยากรได้ดีกว่า เป็นต้น นอกจากนี้ ทฤษฎีการใช้ทรัพยากรนี้ยังได้สรุปว่า โดยทั่วไปผู้ชายหรือสามีมักจะมีอำนาจ และมีการจัดหาทรัพยากรมาให้กับครอบครัวมากกว่าผู้หญิงหรือภรรยา แต่เมื่อใดที่ผู้ชายหรือสามีมองว่าตัวเองดีกว่าภรรยาทั้งหน้าที่การงาน รายได้ ความรู้เรื่องต่างๆ เมื่อนั้นการใช้ความรุนแรงในครอบครัวอาจเกิดขึ้น เพื่อเป็นการแสดงว่าอย่างน้อยผู้ชายก็มีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัวยังได้

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนและการควบคุมทางสังคม (Social Change and Social Control Theories)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนและการควบคุมทางสังคม เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งทางสังคมวิทยาที่นำมาอธิบายเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว นักสังคมวิทยาที่ให้ความสนใจทฤษฎีนี้ คือ Gelles (1993) เมื่อกล่าวถึงทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม มีข้อกำหนดไว้ว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมทั้งจากการได้รับรางวัล และการลงโทษ และถ้าพฤติกรรมไหนแสดงออกแล้วได้รับการชมเชย หรือรางวัล บุคคลนั้นๆ ก็จะพยายามแสดงพฤติกรรมดังกล่าวออกมามากที่สุด และสำหรับทฤษฎีการควบคุมทางสังคมในลักษณะการอธิบายเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาชญากรรม โดยทฤษฎีนี้ข้อสันนิษฐานว่า การกระทำความผิดทางอาชญากรรมเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์ แต่ที่คนทั่วไปจำนวนมากไม่ทำความผิดเป็น เพราะมีการควบคุมที่ดีทั้งจากในตัวเอง คือ มีความเข้มแข็ง และจากภายนอก ได้แก่ มาตรการสังคมและตัวบทกฎหมายต่างๆ ซึ่งเรียกว่าเป็นการควบคุมทางสังคม การควบคุมทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การที่บุคคลนั้นยึดติดกับสังคม (Attachment) โดยให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติของคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมในสังคม
  2. การที่บุคคลมีข้อผูกพันกับสังคม (Commitment) โดยให้ความสำคัญกับสังคมในแง่ของภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น
  3. การที่บุคคลมีความเกี่ยวพันกับสังคม เข้าร่วมกับสังคม (Involvement)
  4. การที่บุคคลมีความเชื่อต่อตนเอง ต่อคนอื่นในสังคม (Beliefs)
- Gelles ได้นำทฤษฎีเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนและการควบคุมทางสังคม มาอธิบายปัญหาความรุนแรงในครอบครัวดังนี้
1. การที่สมาชิกในครอบครัวกระทำการรุนแรงต่อกัน เป็นเพราะว่าการกระทำความรุนแรงนั้นคุ้มค่าที่จะได้รับผลตอบแทน
  2. การขาดการควบคุมทางสังคมที่ดี ทำให้มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (เช่น ตำรวจ ผู้พิพากษา ไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับปัญหานี้)
  3. โครงสร้างของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสม จะช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

สามีมักจะมีความคิดที่เป็นใหญ่กว่าภรรยาและลูกๆ ในครอบครัว เพราะมีสถานภาพสูงกว่าและหาเงินได้มากกว่า ดังนั้นจึงสามารถใช้ความรุนแรงในครอบครัวได้ โดยปราศจากความกลัวที่จะถูกสังคมตำหนิ และยังเป็นปณิธานว่าตนเองเป็นผู้ชายที่แท้จริง “Real Man” นอกจากนี้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังไม่ได้อยู่ที่การร้องเรียนจากสังคม โดยทั่วไป เพราะยังมีความคิดว่าเป็นปัญหาส่วนตัว เป็นปัญหาภายในบ้าน เพราะระบบการควบคุมทางสังคมอื่น ๆ เช่น ตำรวจ ศาล ฯลฯ ก็ยังไม่ต้องการเข้าไปยุ่งเกี่ยว ถือว่าจะทำหน้าที่เฉพาะเมื่อเกิดปัญหาการหย่าร้าง การแยกกันอยู่เท่านั้น แต่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

2.3 ความรุนแรงในครอบครัวในมุมมองของปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Perspective)

ความสัมพันธ์ในเรื่องสัญลักษณ์ เป็นอีกเนื้อหาหนึ่งทางสังคมวิทยา ที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จุดสำคัญของเรื่องนี้ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องอัตตะ/ตัวตน (Concept of Self) ซึ่งมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคมความสัมพันธ์ในเรื่องสัญลักษณ์มีความสำคัญในการที่จะทำให้ทฤษฎีทางสังคมวิทยา มีความสมบูรณ์ขึ้น เพราะเป็นการวิเคราะห์ระดับจุลภาคต่อปรากฏการณ์ในระดับมหภาคทางสังคม เมื่อพิจารณาถึงเรื่องตัวตนหรือสัญลักษณ์สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ดังนี้ คือ

การที่ผู้ชายมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองอย่างไรเป็นสิ่งสำคัญ ครอบครัวที่มีปัญหา เช่น ปัญหาความรุนแรงนั้น มักจะพบกับปัญหาในลักษณะที่กล่าวไว้ว่า ใครเป็นใหญ่ในครอบครัว มักจะเป็นผู้ชายเสมอ ใครเป็นสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญในครอบครัว การให้ความสำคัญกับตัวตนมากเกินไป จะนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในที่สุด การใช้ความสัมพันธ์ในเรื่องสัญลักษณ์ หรือแนวคิดเกี่ยวกับตัวตน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาอื่นๆ ได้ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง (Conflict Perspective)

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง มีแนวคิดที่ว่าจากบทบาทหน้าที่ของคน

ในสังคม ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ต่างๆ นั้น ตามทฤษฎีบทบาทหน้าที่ (Functional Theory) ย่อมจะมีความขัดแย้งระหว่างบทบาทหน้าที่ต่างๆ ด้วย นอกจากจะเป็นปรากฏการณ์ในครอบครัว ในกลุ่มแล้วปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง นักสังคมวิทยาที่ให้ความสำคัญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ Corer (1967 ในที่สุดของ อังแล้ว)¹⁰ โดย Corer ให้ความสำคัญในเรื่องความขัดแย้งว่า เป็นวิธีการหนึ่งของการทำให้เกิดความสนใจของแต่ละบุคคล และเมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกัน การเกิดความขัดแย้ง ก็ย่อมจะมีโอกาสมากขึ้น ถ้าแก้ไขไม่ได้ก็อาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ และปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ส่วนหนึ่งมาจากการที่คนขาดการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) นักสังคมวิทยาอีกผู้หนึ่งที่ให้ความสนใจเรื่องแนวคิดความขัดแย้ง ได้แก่ Sperry (1969, 1974 อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2540)¹¹ ได้อธิบายว่าความขัดแย้งทำให้เกิดความเผชิญหน้าระหว่างสมาชิกในครอบครัวในทางครอบครัว ดังนั้นความรุนแรงในครอบครัว คือ การที่บุคคลหนึ่งในครอบครัวไม่ได้รับการตอบสนองในเรื่องความสนใจ หรือความต้องการของตน (Self Interest) และใช้การเผชิญหน้าเมื่อวิธีการอื่น ๆ ความขัดแย้งที่คู่สมรมีต่อกันนั้นอาจจะเป็นเพราะว่าต่างคนต่างมีความรู้สึกเกลียดชังเข้ามาแทนที่ และเมื่อมีความเกลียดชัง วิธีการที่คู่สมรสส่วนใหญ่ใช้กันก็คือ การใช้คำพูดจาว้าวากกล่าวกัน ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของความรุนแรงในครอบครัว คือ การทำร้ายกันด้วยคำพูด

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองหรือหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal Perspective)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครอง หรือหัวหน้าครอบครัวเป็นการให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความอำนาจในครอบครัวสูงสุด ผู้ที่เป็นหัวหน้าหรือผู้ที่ปกครองมักได้รับอำนาจในเรื่องสิทธิหน้าที่ในการจะบังคับผู้อื่น (Authority) และส่วนใหญ่แล้วเมื่อกล่าวถึงผู้มีอำนาจในครอบครัวก็จะได้แก่ เพศชาย โดยเฉพาะครอบครัวโบราณแบบดั้งเดิมในสมัยเก่า ซึ่งทำให้ครอบครัวเป็นอาณานิคมชนิดหนึ่งก็สืบเนื่องมาจากแนวความคิดที่ครอบครัวถูกปกครองโดยผู้ชายนั่นเอง ซึ่งได้กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) นักสังคมวิทยาผู้หนึ่ง คือ Matin (1979) ได้กล่าวว่า “ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นมากกว่าการเป็นปัญหาเฉพาะในครอบครัว หรือเป็นปัญหาส่วนตัวของคู่สมรส แต่

ความรุนแรงในครอบครัวชี้ให้เห็นโครงสร้างแบบดั้งเดิมของครอบครัว ทศนคติที่สังคมที่มีต่อผู้หญิง ต่อชีวิตสมรส รวมทั้งกฎหมายและบริการทางสังคมอื่นๆ ในสังคม โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของสังคมอเมริกัน ปัจจุบันเป็นสังคมที่ไม่ให้ความสำคัญเป็นธรรมต่อผู้หญิงค่อนข้างมาก” กระบวนการทางสังคม หรือสังคมประกิด เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้เช่นเดียวกัน (Dobash and Dobash, 1979) กล่าวว่าเรามักได้เรียนรู้ว่าผู้หญิงจะต้องแต่งงานและมีบทบาทหน้าที่เป็นภรรยา เป็นมารดา ผู้ชายทำงาน นอกบ้านและหาเลี้ยงครอบครัว การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเป็นสำคัญ แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองหรือหัวหน้าครอบครัวนี้นักสังคมวิทยาหลายคนให้ความเห็นว่าเป็นการนำมาจากทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคมแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวก็เป็นการแสดงแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานในเรื่องผู้ชายเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคม และเป็นพื้นฐานความคิดความเชื่อที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำอื่นๆ ในหลายรูปแบบสาเหตุหนึ่งของการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวก็คือ การที่ผู้ชายมีแนวคิดที่ตนเองเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง จะสามารถทำอะไรก็ได้ เพราะค่านิยมทางสังคมดูเหมือนจะเปิดทางไว้แล้ว โดยแนวความคิดว่าเป็นเรื่องในครอบครัว ดังนั้นจากหลายๆ องค์ประกอบที่กล่าวมา ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะจากผู้นำหรือผู้ปกครอง ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจากแนวคิดเรื่องผู้นำและผู้ปกครองดังกล่าวข้างต้น

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Ecological Perspective)

นักจิตวิทยาบางคนมีความเชื่อเช่นเดียวกับนักสังคมวิทยาว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกนั้น สามารถอธิบายได้จากเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงสิ่งแวดล้อมระดับจุลภาค (Micro-environment) ซึ่งได้แก่ ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมระดับมหภาค (Macro-environment) ซึ่งได้แก่ สังคมในระดับครอบครัว การขาดทรัพยากรที่เหมาะสมอาจทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่ก็ไม่อาจจะเป็นเช่นนั้นเสมอไป สิ่งแวดล้อมในระดับครอบครัวที่เหมาะสม ก็อาจทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในบ้าน เช่น บทบาทหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูทำให้เกิดการทารุณกรรมเด็ก อันเนื่องมาจาก

ความไม่พอใจในตัวเด็ก ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น Garbaino (1982) ได้ให้ความเห็นว่าเหตุผลจากภายในครอบครัวประการหนึ่งก็คือ ในบางวัฒนธรรมอาจให้ความสำคัญของเด็กต่อพ่อแม่คือ พ่อแม่เป็นเจ้าของในตัวเด็กสามารถทำอะไรก็ได้ต่อเด็ก เช่น ตัวอย่างในสังคมอเมริกา ประการที่สอง คือ การที่ครอบครัวไม่สามารถหาแรงสนับสนุนทางสังคมได้จากภายนอก เช่น เพื่อนบ้าน หรือทรัพยากรอื่นๆ จากชุมชน เป็นต้น การปราศจากการสนับสนุนทางสังคม เมื่อเวลาครอบครัวประสบปัญหา เช่น เกิดความเครียด มีความเจ็บป่วยเกิดขึ้นในครอบครัว ลูกเกิดมาผิดปกติ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาชีวิตสมรส และอื่นๆ ทำให้หลายครอบครัวแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับสิ่งแวดล้อมจากภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

1. การศึกษาประวัติของพ่อแม่ผู้กระทำทารุณ (Autogenic Development) คือ การศึกษาประวัติของพ่อแม่ผู้กระทำทารุณเด็กหรือสมาชิกในครอบครัวว่า มีประสบการณ์จากครอบครัวเป็นอย่างไร เป็นไปได้หรือไม่ที่เรื่องนี้จะถูกถ่ายทอดทางพันธุกรรม
2. ระบบของครอบครัว (Micro system) คือ การศึกษาถึงการเริ่มต้นของครอบครัวว่า มีความเป็นมาอย่างไร และการกระทำความรุนแรงเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด
3. การสนับสนุนจากภายนอก (The Ecosystem) คือ การศึกษาการสนับสนุนจากภายนอกครอบครัว ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ระบบเพื่อนบ้าน ลักษณะของงาน เพื่อนร่วมงานและเครือข่ายทางสังคมต่างๆ
4. สิ่งแวดล้อมภายนอกระดับมหภาค (The Macro system) คือ การศึกษาวัฒนธรรม ค่านิยม ความคิดความเชื่อ ระบบทางสังคมต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

บรรณานุกรม

- ¹Gelles R.J., Straus M.A. Determinants of Violence in Family : toward a theoretical integration in Contemporary Theories Family Volume 1 Burr Wesley. ea.al, eds. USA: Free Press, 1979.
- ²Rotter, Julian B. The development and applications of social learning theory. New York, N.Y. : Praeger, 1982.
- ³Rotter, Julian B. The development and applications of social learning theory. New York, N.Y. : Praeger, 1982.
- ⁴เหมววรรณ เหมะนัค. ความรุนแรงในครอบครัว : ศึกษากรณีสามีผู้มียาได้น้อยในเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- ⁵เหมววรรณ เหมะนัค. ความรุนแรงในครอบครัว : ศึกษากรณีสามีผู้มียาได้น้อยในเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- ⁶สงวน สุทธิเลิศอรุณ, จำรัส ต้วงสุวรรณ, ฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์. จิตวิทยาสังคม, กรุงเทพฯ: ชัยศิริการพิมพ์, 2524.
- ⁷Straus, “Wife – Beating : How Common and Why?.” In The Social Cause of Husband–Wife Violence. Straus Murray and Hotaling Gerald, eds. USA., 1980.
- ⁸สุดสงวน สุธีสร. ความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษา การประทุษร้ายร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย ในรายงานการวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ⁹สุดสงวน สุธีสร. ความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษา การประทุษร้ายร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย ในรายงานการวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ¹⁰สุดสงวน สุธีสร. ความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษา การประทุษร้ายร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย ในรายงานการวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ¹¹สุดสงวน สุธีสร. ความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษา การประทุษร้ายร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย ในรายงานการวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.